

قانون معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس

مصوب ۱۳۹۴/۱۰/۲۶

درباره‌ی قانون

«لایحه معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس» بنا به پیشنهاد وزارت دادگستری در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۱/۵ هیئت وزیران به تصویب رسید و برای طی تشریفات قانونی به مجلس شورای اسلامی ارسال شد. در مقدمه‌ی توجیهی این لایحه آمده است: نظر به تمایل ارتقای بیشتر همکاری بین‌المللی در زمینه اجرای محکومیت‌ها بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن و با عنایت به اینکه بازپذیری اجتماعی مجرمینی که در خارج از کشور محکوم به حبس شده‌اند، از طریق گذراندن دوران محکومیتشان در جامعه‌ی خویش مؤثرتر است این هدف با انتقال آنها به کشور متبوعشان میسر می‌گردد، این لایحه جهت طی تشریفات قانونی تقدیم می‌شود.

مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۲۹ این لایحه را جهت بررسی به کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس به عنوان کمیسیون اصلی ارسال کرد که کمیسیون مذکور این لایحه را عیناً در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۳/۲۶ به تصویب رساند و گزارش آن را به مجلس ارائه کرد. این لایحه در تاریخ ۱۳۹۴/۵/۱۹ در صحن علنی مجلس مطرح شد و عیناً به تصویب نمایندگان رسید و برای طی روند قانونی مذکور در اصل (۹۴) قانون اساسی، به موجب نامه‌ی شماره ۵۶۸/۳۵۹۹۸ مورخ ۱۳۹۴/۵/۲۵ به شورای نگهبان ارسال شد. شورای نگهبان با تشکیل جلسه در تاریخ ۱۳۹۴/۶/۴، اطلاق برخی از مواد این مصوبه را مغایر با موازین شرع دانست و نظر خود در این خصوص را طی نامه‌ی شماره ۹۴/۱۰۲/۲۷۲۷ مورخ ۱۳۹۴/۶/۱۰ به مجلس شورای اسلامی اعلام کرد. پس از آن، با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی نسبت به مصوبه‌ی خویش و عدم رفع ایرادهای شورای نگهبان، این مصوبه طبق اصل (۱۱۲) قانون اساسی بر اساس تصمیم جلسه‌ی علنی مورخ ۱۳۹۴/۷/۱۳ مجلس، طی نامه‌ی شماره ۵۶۸/۵۰۴۵۵ مورخ ۱۳۹۴/۷/۱۵ برای رفع اختلاف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد. این معاهده در جلسه‌ی مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۶ مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح شد و نظر مجلس عیناً مورد تأیید قرار گرفت. نظر مجمع در این خصوص، طی نامه‌ی شماره ۸۸۷۲۱/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۹ برای طی مراحل قانونی به مجلس شورای اسلامی ابلاغ شد.

*****

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۴/۵/۱۹ (مرحله نخست)

تاریخ بررسی در شورای نگهبان: ۱۳۹۴/۶/۴

ماده واحده- معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس، مشتمل بر یک مقدمه و هفده ماده به شرح پیوست، تصویب و اجازه تسلیم اسناد آن داده می‌شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس

...

ماده ۳- شرایط انتقال

۱- محکوم فقط تحت شرایط زیر به موجب این معاهده می‌تواند منتقل شود:

الف) چنانچه جمهوری اسلامی ایران دولت اجراءکننده حکم باشد، محکوم تبعه ایران، به‌گونه تعریف‌شده در قانون مدنی ایران باشد؛ چنانچه ژاپن، دولت اجراءکننده حکم باشد، محکوم تبعه ژاپن و هر شخص دیگری باشد که در حیطه شمول قانون آن در خصوص انتقال فراملی محکومان قرار می‌گیرد؛

ب) حکم قطعی باشد؛

پ) چنانچه در زمان دریافت درخواست انتقال، حداقل شش ماه از محکومیت محکوم باقیمانده باشد؛

ت) چنانچه محکوم نسبت به انتقال رضایت داده باشد؛

ث) چنانچه فعل یا ترک فعلی که محکومیت بر اساس آن وضع شده است، طبق قانون دولت اجراءکننده حکم، جرم کیفری تلقی شود یا اگر در قلمرو آن ارتکاب یابد، جرم کیفری محسوب شود؛ و

ج) چنانچه دولت‌های صادرکننده حکم و اجراءکننده حکم با انتقال موافقت نمایند.

۲- ...

دیدگاه مغایرت

الف) مطابق با موازین شرعی از جمله قاعده‌ی «نفی سبیل»^۱، شارع مقدس هیچ‌گونه راه سلطه

۱. مهم‌ترین آیه‌ای که در قرآن کریم بر این قاعده تصریح دارد، آیه (۱۴۱) سوره‌ی نساء است. خداوند در این آیه می‌فرماید: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا». مطابق این آیه، در عالم تشریح، هیچ حکمی که موجب برتری و سلطنت کافر بر مؤمنان و مسلمانان باشد، وجود ندارد. بنابراین طبق آیه‌ی مذکور، هرگونه حکمی که از ناحیه‌ی آن حکم، موجبی برای علو و سلطنت کافر بر مسلمانان باشد نفی شده است. (موسوی بجنوردی، سید حسن آقا بزرگ، القواعد الفقہیہ، قم، نشر الهادی، چاپ اول، ج ۱، ۱۴۱۹ هـ.ق، ص ۱۹۳)

و برتری و تفوق کفار بر مسلمانان را جایز ندانسته و بلکه آن را حرام می‌داند. بر این اساس، از آنجا که اطلاق حکم به انتقال محکومین در بند (۱) ماده (۳) این معاهده، شامل لزوم انتقال دادن شخص مسلمان ژاپنی به آن کشور و تسلط دولت غیراسلامی بر فرد مسلمان جهت اجرای محکومیت وی در ژاپن است، اطلاق این ماده مغایر با موازین شرع است.

ب) تعهد به انتقال محکومین در مقابل کشور ژاپن به منظور ادامه‌ی سپری کردن مدت محکومیت شخص محکوم به معنای قبول حق قضا برای آنها و تأیید کیفیت قضا و تأیید قوانین قضایی آن کشور غیراسلامی است. بر این اساس، از آنجا که از یک سو احکام دادگاه‌های کشور ژاپن مطابق شرع مقدس اسلام نیست و قضاوت آنان نیز مشروع نیست و از سوی دیگر، قبول انتقال محکومین، در حکم تأیید جواز دادرسی کشور غیراسلامی توسط جمهوری اسلامی ایران است، لذا اطلاق مفاد بند (۱) ماده (۳) این معاهده، مغایر با موازین شرع است.

دیدگاه عدم مغایرت

با عنایت به اینکه طبق جزء (ت) بند (۱) ماده (۳) این معاهده، انتقال محکوم به کشور دیگر را منوط به رضایت محکوم نسبت به انتقال کرده است، انتقال دادن محکوم مسلمان ژاپنی توسط جمهوری اسلامی ایران به کشور ژاپن را نمی‌توان مصداق تنافی با قاعده‌ی نفی سییل و موجب سلطه و تفوق کفار بر مسلمانان دانست؛ زیرا زمانی انتقال محکوم مسلمان مصداق قاعده‌ی مذکور می‌شود که شخص محکوم راضی به انتقال نباشد. ضمن آنکه پذیرش مشروط انتقال محکوم توسط جمهوری اسلامی ایران مصداق احسان در حق محکوم است؛ زیرا با انتقال محکوم ژاپنی به کشور ژاپن، آن شخص فرصت دیدار با خانواده و بستگان خود را پیدا می‌کند. بنابراین، با توجه به قید رضایت محکوم نسبت به موضوع انتقال در این بند، نمی‌توان این ماده را با اشکال شرعی مواجه دانست.

نظر شورای نگهبان

ماده (۳)، مغایر با قانون اساسی و موازین شرع شناخته نشد.

ماده ۵- تعهد به تأمین اطلاعات

- ۱- دولت صادرکننده حکم، محتوای این معاهده را به آگاهی هر محکومی خواهد رساند که این معاهده ممکن است در مورد او اعمال گردد.
- ۲- چنانچه محکوم تمایل خود را به انتقال به موجب این معاهده به دولت صادرکننده حکم اظهار نموده باشد، دولت صادرکننده حکم بی‌درنگ پس از قطعی شدن حکم، مراتب را به آگاهی دولت اجراءکننده حکم خواهد رساند.

۳- اطلاعات مزبور شامل موارد زیر خواهد بود:

- الف) نام کامل، تاریخ و محل تولد محکوم
 ب) نشانی محکوم در دولت اجراءکننده حکم، در صورت وجود
 پ) شرح وقایعی که محکومیت بر اساس آن وضع شده است؛ و
 ت) ماهیت، طول مدت و تاریخ آغاز محکومیت
- ۴- دولت صادرکننده حکم بنا به درخواست دولت اجراءکننده حکم، اطلاعات موضوع بند (۳) فوق را به دولت اجراءکننده حکم ارائه خواهد داد.
- ۵- محکوم از هر اقدام اتخاذشده از جانب دولت صادرکننده حکم یا اجراءکننده حکم به موجب بندهای پیشین این ماده و همچنین هر تصمیم اتخاذشده از جانب هر یک از دولت‌ها در مورد درخواست انتقال خود، به صورت کتبی آگاه خواهد شد.

دیدگاه مغایرت

مطابق بند (۴) ماده (۵) این معاهده، دولت صادرکننده باید اطلاعات موضوع بند (۳) نظیر شرح وقایعی که موجب محکومیت شخص شده است را به دولت اجراءکننده حکم ارائه کند. از آنجا که در برخی موارد - مانند جرایم ضد عفت و اخلاق- شرح وقایعی که موجب محکومیت شخص شده است موجب اشاعه‌ی فحشا می‌شود، اطلاق حکم بند (۴) ماده (۵) این معاهده مبنی بر شرح وقایع محکومیت شخص، مغایر با موازین شرع است.

دیدگاه عدم مغایرت

ارائه‌ی اطلاعات موضوع بند (۳) ماده (۵) این معاهده، در صورتی مصداق اشاعه‌ی فحشا است که این اطلاعات در اختیار عموم گذاشته شود؛ حال آنکه بنا به صراحت بند (۴) این ماده، این اطلاعات در اختیار دولت اجراءکننده حکم یعنی مقامات حاکمه‌ی آن کشور مانند دستگاه قضایی و مسئولین اجرای احکام قرار داده می‌شود تا نسبت به سوابق محکومیت وی آگاهی داشته باشند. بنابراین، حکم بند (۴) این ماده مبنی بر ارائه‌ی اطلاعات موضوع بند (۳) این ماده به دولت اجراءکننده حکم، مغایرتی با موازین شرع ندارد.

نظر شورای نگهبان

ماده (۵) معاهده، مغایر با قانون اساسی و موازین شرع شناخته نشد.

ماده ۷- اسناد تکمیلی

- ۱- دولت اجراءکننده حکم در صورت درخواست دولت صادرکننده حکم، موارد زیر را به آن ارائه خواهد نمود:

الف) سند یا شرحی دال بر اینکه محکوم، تبعه دولت اجراءکننده حکم است؛ یا چنانچه ژاپن دولت اجراءکننده باشد، محکوم، فردی است که در جزء الف) بند (۱) ماده (۳) پیش بینی شده است؛ و

ب) نسخه‌ای از قانون مربوط به دولت اجراءکننده حکم که مقرر می‌کند فعل یا ترک فعلی که محکومیت به موجب آن در دولت صادرکننده حکم وضع شده است، طبق قوانین دولت اجراءکننده حکم، جرم کیفری تلقی می‌شود یا اگر در قلمرو آن ارتکاب یابد، جرم کیفری محسوب خواهد شد.

۲- ...

دیدگاه مغایرت

در فرضی که رفتاری از نظر قوانین و مقررات کشور ژاپن جرم تلقی شود، لیکن از نظر مقررات اسلام آن رفتار جرم نباشد، محاکمه و مجازات آن شخص پس از انتقال به کشور ایران معنایی ندارد. این در حالی است که مستفاد از قسمت ب) بند (۱) ماده (۷) این معاهده آن است که در این موارد، باید حکم صادره توسط دادگاه‌های کشور ژاپن در ایران اجرا شود. بنابراین، در فرضی که ارتکاب جرم در کشور مقابل، از نظر اسلام جرم نباشد، اطلاق قسمت ب) بند (۱) این ماده با اشکال شرعی مواجه است.

دیدگاه عدم مغایرت

در صورتی که رفتاری از نظر قوانین و مقررات کشور ژاپن جرم تلقی شود، لیکن از نظر مقررات اسلام آن رفتار جرم نباشد، موافقت با انتقال چنین شخصی به ایران، نوعی احسان در حق شخص محکوم محسوب می‌شود؛ زیرا در این موارد که از نظر مقررات اسلام رفتار ارتكابی جرم نیست، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند آن محکوم را مورد عفو قرار دهد. بنابراین، قسمت ب) بند (۱) این ماده با اشکالی مواجه نیست.

نظر شورای نگهبان

ماده (۷) معاهده، مغایر با قانون اساسی و موازین شرع شناخته نشد.

ماده ۱۰- اثر انتقال برای دولت اجراءکننده

- ۱- دولت اجراءکننده حکم با اتخاذ اقدامات لازم طبق قوانین و مقررات خود، اجرای محکومیت را ادامه خواهد داد.
- ۲- اجرای مستمر محکومیت پس از انتقال، تابع قوانین و مقررات دولت اجراءکننده حکم

از جمله قوانین و مقررات حاکم بر شرایط حبس یا سایر اشکال سلب آزادی و نیز قوانین و مقرراتی خواهد بود که کاهش مدت حبس یا دیگر اشکال سلب آزادی از طریق عفو مشروط یا غیره را پیش‌بینی می‌کنند.

۳- دولت اجراءکننده حکم به ماهیت حقوقی و مدت محکومیت تعیین‌شده از جانب دولت صادرکننده حکم ملتزم خواهد بود.

۴- با وجود این چنانچه این محکومیت به لحاظ ماهیت یا مدت، مغایر با قوانین دولت اجراءکننده حکم باشد، یا قوانین آن چنین مقرر دارد، آن دولت می‌تواند با اتخاذ اقدامات لازم طبق قوانین و مقررات خود، مجازات اعمال‌شده در دولت صادرکننده حکم را با مجازات تعیین‌شده در قوانین خود برای جرم مشابه تطبیق دهد. مجازات تطبیق داده‌شده از لحاظ ماهیت و مدت، تا حد ممکن با مجازات وضع‌شده در دولت صادرکننده مطابقت خواهد داشت. این مجازات از نظر ماهیت و مدت شدیدتر از مجازات وضع‌شده در دولت صادرکننده حکم نخواهد بود.

دیدگاه مغایرت

مستفاد از بندهای (۱) و (۴) ماده (۱۰) این معاهده آن است که اگر دادگاه‌های جمهوری اسلامی ایران شخصی را به حبس ابد محکوم کنند و محکوم به دولت ژاپن تحویل داده شود و طبق قوانین کشور ژاپن حداکثر حبس سی سال باشد، محکوم تنها سی سال حبس خواهد شد. پذیرش این موضوع ضمن آنکه مستلزم تخفیف در حکم کسی است که طبق دادگاه‌های جمهوری اسلامی ایران محکوم شده و حکم وی مطابق با موازین قضاء شرعی قابل تخفیف نیست، به معنای تأیید صحت قوانین و صحت آیین دادرسی قوه قضائیه کشور ژاپن نیز می‌باشد. لذا بندهای (۱) و (۴) ماده (۱۰) مغایر با موازین شرعی است.

دیدگاه عدم مغایرت

مستفاد از قسمت (ج) بند (۱) ماده (۳) این معاهده که مقرر داشته است: «چنانچه دولت‌های صادرکننده حکم و اجراءکننده حکم با انتقال موافقت نمایند...» آن است که انتقال محکوم توسط جمهوری اسلامی ایران اجباری نیست؛ لذا قوه قضائیه می‌تواند با بررسی قوانین و مقررات طرف مقابل، در صورتی که انتقال محکوم مستلزم تخفیف نامشروع مجازات شخص می‌شود، با درخواست انتقال آن محکوم موافقت نکند. بنابراین، بندهای (۱) و (۴) ماده (۱۰) این معاهده، مغایرتی با موازین شرع نخواهد داشت؛ چه آنکه وقتی قوه قضائیه با انتقال محکوم موافقت کرده است، به معنای آن است که اعمال بند (۱) و (۴) توسط کشور ژاپن مستلزم تخفیف نامشروع در مجازات محکوم نیست.

نظر شورای نگهبان

اطلاق بند یک ماده (۱۰)، از جهت شمول نسبت به مواردی که قانون دولت اجراءکننده خلاف شرع باشد، خلاف موازین شرع شناخته شد.

ماده ۱۱- عفو، بخشودگی و تخفیف

هر طرف می‌تواند عفو، بخشودگی یا تخفیف محکومیت را طبق قانون اساسی، قوانین و مقررات خود اعطاء نماید.

دیدگاه مغایرت

بر اساس ماده (۱۱) این معاهده، دولت ژاپن می‌تواند طبق قوانین و مقررات خود، محکومیت شخص منتقل شده را تخفیف دهد یا مجازات او را عفو کند. با عنایت به اینکه اطلاق بخشودگی و تخفیف محکومیت منتقل شده، شامل تخفیف و بخشودگی کسی که طبق دادگاه‌های جمهوری اسلامی ایران محکوم شده و حکم وی مطابق با موازین قضاء شرعی قابل تخفیف و بخشودگی نیست می‌شود، اطلاق حکم این ماده مغایر با موازین شرعی است.

نظر شورای نگهبان

اطلاق ماده (۱۱)، از جهت شمول نسبت به عفو یا بخشودگی محکومیت در حدود شرعی (نه تعزیرات) که در آن عفو راه ندارد، خلاف موازین شرع شناخته شد. ضمناً فقهاء معظم برای برون رفت از موارد اشکال شرعی پیشنهاد نمودند که با افزودن یک ماده که حاوی استثناء موارد خلاف شرع ولو به عنوان کلی می‌توان این اشکال را مرتفع نمود.

*****

تاریخ مصوبه مجلس شورای اسلامی: ۱۳۹۴/۷/۱۳ (مرحله دوم) - مصوبه اصراری

ماده واحده - معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس، مشتمل بر یک مقدمه و هفده ماده به شرح پیوست، تصویب و اجازه تسلیم اسناد آن داده می‌شود.

بسم الله الرحمن الرحيم

معاهده بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ژاپن در زمینه انتقال محکومان به حبس

...

ماده ۱۰ - اثر انتقال برای دولت اجراءکننده

- ۱- دولت اجراءکننده حکم با اتخاذ اقدامات لازم طبق قوانین و مقررات خود، اجرای محکومیت را ادامه خواهد داد.
  - ۲- اجرای مستمر محکومیت پس از انتقال، تابع قوانین و مقررات دولت اجراءکننده حکم از جمله قوانین و مقررات حاکم بر شرایط حبس یا سایر اشکال سلب آزادی و نیز قوانین و مقرراتی خواهد بود که کاهش مدت حبس یا دیگر اشکال سلب آزادی از طریق عفو مشروط یا غیره را پیش‌بینی می‌کنند.
  - ۳- دولت اجراءکننده حکم به ماهیت حقوقی و مدت محکومیت تعیین‌شده از جانب دولت صادرکننده حکم ملتزم خواهد بود.
  - ۴- با وجود این چنانچه این محکومیت به لحاظ ماهیت یا مدت، مغایر با قوانین دولت اجراءکننده حکم باشد، یا قوانین آن چنین مقرر دارد، آن دولت می‌تواند با اتخاذ اقدامات لازم طبق قوانین و مقررات خود، مجازات اعمال‌شده در دولت صادرکننده حکم را با مجازات تعیین‌شده در قوانین خود برای جرم مشابه تطبیق دهد. مجازات تطبیق داده‌شده از لحاظ ماهیت و مدت، تا حد ممکن با مجازات وضع‌شده در دولت صادرکننده مطابقت خواهد داشت. این مجازات از نظر ماهیت و مدت شدیدتر از مجازات وضع‌شده در دولت صادرکننده حکم نخواهد بود.
- ماده ۱۱- عفو، بخشودگی و تخفیف
هر طرف می‌تواند عفو، بخشودگی یا تخفیف محکومیت را طبق قانون اساسی، قوانین و مقررات خود اعطاء نماید.

سرانجام مصوبه

* با توجه به اصرار مجلس شورای اسلامی نسبت به مصوبه‌ی خویش در خصوص معاهده‌ی فوق، این مصوبه طبق اصل (۱۱۲) قانون اساسی بر اساس تصمیم جلسه علنی مورخ ۱۳/۷/۱۳۹۴ برای رفع اختلاف به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد.^۱ این معاهده در جلسه‌ی مورخ ۲۶/۱۰/۱۳۹۴ مجمع تشخیص مصلحت نظام مورد بررسی قرار گرفت و «مصوبه‌ی مجلس عیناً مورد تأیید قرار گرفت» و نظر مجمع در این خصوص، جهت طی مراحل قانونی به مجلس شورای اسلامی ابلاغ شد.^۲

۱. طی نامه‌ی شماره ۵۶۸/۵۰۴۵۵ مورخ ۱۳۹۴/۷/۱۵ رئیس مجلس شورای اسلامی، خطاب به رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲. مندرج در نامه‌ی شماره ۸۸۷۲۱/۰۱۰۱ مورخ ۱۳۹۴/۱۰/۲۹ رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، خطاب به رئیس مجلس شورای اسلامی.